

De Raad

Beleidsthema
Bestuur

Doel raadsinformatiebrief
Afdoen motie

Betreft Onderzoeksrapport inzake geroofd Joods onroerend goed in Rijswijk tijdens de Tweede Wereld Oorlog Datum

1. Inleiding

In de raadsvergadering van 23 mei 2024 is de motie "Onderzoek geroofd Joods onroerend goed in Rijswijk tijdens de Tweede Wereld Oorlog" aangenomen. In navolging van andere gemeenten wil uw raad onderzocht hebben wat de rol van de gemeente hierbij geweest is tijdens en na de oorlog. Dit mede ingegeven door de gedachte dat bij het herdenken van 80 jaar vrijheid in 2025 ook hoort dat er verantwoordelijkheid genomen wordt voor het verleden.

In de motie zijn voor het onderzoek de volgende vragen geformuleerd:

1. In hoeverre is de gemeente Rijswijk betrokken geweest bij de aankoop van onroerend goed dat was geroofd uit Joods bezit?
2. Heeft er na de oorlog ten aanzien van dit onroerend goed rechtsherstel plaatsgevonden?
3. In hoeverre is er in Rijswijk "achterstallige" erfpacht en/of belasting opgelegd aan in hun eigendomsrecht herstelde Joodse overlevenden van de holocaust?

Op 27 februari wordt bijgevoegde onderzoeksrapport door de historicus en onderzoeker Anton van Renssen aangeboden aan wethouder Wit namens het college. U bent uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn.

2. Kern informatie

Aanleiding

Door het tv-programma Pointer is enkele jaren geleden onderzoek gedaan naar hoe er in Nederlandse gemeenten tijdens en na de Tweede Wereldoorlog is omgegaan met onteigend Joods onroerend goed. Uit het onderzoek is gebleken dat er in de gemeente Rijswijk tijdens de Tweede Wereldoorlog tenminste 30 transacties met Joods onroerend goed hebben plaatsgevonden. Deze informatie betreft de panden die genoemd worden in de zogenaamde Verkaufsbücher. Zeker is dat de Verkaufsbücher als historische bron onvolledig zijn. Het betreft bovendien vooral transacties van particulieren die veelal niet in Rijswijk woonden.

In de Verkaufsbücher staan 30 treffers op Rijswijkse onteigenden en 34 treffers op Rijswijkse kopers van Joods onroerend goed. Rijswijk telde in 1941 achttienduizend inwoners onder wie 380 geregistreerde Joodse inwoners. Vergeleken met andere plaatsen, zijn het relatief grote aantallen, zowel wat de omvang van de Rijswijkse Joodse gemeenschap betreft als de hoeveelheid geroofd onroerend goed.

Aanpak

In de raadsvergadering van 18 februari 2025 hebben wij uw raad geïnformeerd over de voor het onderzoek gekozen aanpak. Tevens is aangegeven dat vanwege de gemeentelijke verantwoordelijkheid, in afwijking van de motie, de kosten van het onderzoek gedekt worden binnen de gemeentebegroting. Om een degelijk wetenschappelijk en verantwoord onderzoek te kunnen doen naar de rol van de gemeente Rijswijk en alle vragen goed te beantwoorden, is het onderzoek in overleg met de onderzoeker uitgebreid.

De volgende deelvragen zijn toegevoegd aan het onderzoek:

- 1 Wie waren de Joodse eigenaren van onroerend goed in Rijswijk?
- 2 In hoeverre is de gemeente Rijswijk tijdens de Tweede Wereldoorlog bestuurlijk en ambtelijk betrokken geweest bij de onteigening en verkoop van onroerend goed in Joods bezit?
- 3 Heeft er na de oorlog ten aanzien van dit onroerend goed rechtsherstel plaatsgevonden?
- 4 Hoe ging de gemeente Rijswijk om met Joodse teruggekeerden en hun nabestaanden?
- 5 In hoeverre is er in Rijswijk "achterstallige" erfpacht en/of belasting opgelegd aan in hun eigendomsrecht herstelde joodse overlevenden van de holocaust?

Proces en begeleidingscommissie

Omdat het onderzoek de Rijswijkse geschiedenis betreft, is betrokkenheid vanuit de Rijswijkse gemeenschap van belang. Hiervoor is een begeleidingscommissie gevormd, bestaande uit:

- 1 een vertegenwoordiger uit de Joodse gemeenschap;
- 2 een tweetal deskundigen op het gebied van de geschiedenis van Rijswijk;
- 3 een kandidaat-notaris uit Rijswijk.

De commissie is ambtelijk ondersteund door een projectsecretaris en een projectleider.

De commissie heeft tijdens het proces en in bijeenkomsten met de onderzoeker meegedacht en meegelezen en zo bijgedragen aan de inhoud van het rapport. Het rapport vormt een belangrijk onderdeel van de gezamenlijke bewustwording van dit deel uit de geschiedenis van Rijswijk.

Het onderzoek is op een zo zorgvuldig en inclusief mogelijke manier uitgevoerd. Hiervoor is ondermeer in verschillende lokale media een oproep geplaatst om nabestaanden en belangstellenden te informeren en te vragen om mogelijk archiefmateriaal ter beschikking te stellen. Ook is aan Joodse netwerken gevraagd deze oproep te doen. Op die manier is beoogd het onderzoek zo volledig mogelijk te maken.

In het rapport wordt door de onderzoeker en de commissie een kanttekening geplaatst bij de volledigheid van de voor het onderzoek gehanteerde informatiebronnen. Het college heeft besloten een tweetal media niet te gebruiken. Dit vanwege de stellingname van deze media met betrekking tot de oorlog in Gaza. Daarnaast waren er ook praktische belemmeringen die het gebruik van bepaalde media in de weg stonden, zoals de verschijningsmomenten en het gevoerde beleid van de media ten aanzien van het plaatsen van onderzoeksberichten.

De commissie heeft tevens een begeleidende brief bij het rapport gevoegd. Hierin geeft zij aan dat het gepresenteerde rapport een betrouwbare weergave is van de resultaten van historisch onderzoek naar de rol van de gemeente Rijswijk rond vastgoed in Joods bezit tijdens en kort na de oorlog. Tevens geeft zij een overweging mee voor nader onderzoek.

Conclusie

De algemene conclusie van het onderzoek is dat de gemeente Rijswijk niet betrokken is geweest bij de onteigening en verkoop van Joodse eigendommen.

Ook heeft er bij alle in het onderzoek gevonden en onderzochte Joodse Rijswijkse woningen die tijdens de oorlog werden verkocht, rechtsherstel plaatsgevonden. Het betreft 64 van de in totaal 104 woningen. Voor de 40 andere woningen was rechtsherstel niet aan de orde omdat die tijdens de oorlog niet zijn verkocht, maar door beheerders werden verhuurd. Voor zover uit de beschikbare archieven is gebleken heeft de gemeente Rijswijk geen achterstallige erfpacht of belastingen opgelegd.

Gelet op de resultaten van het onderzoek ziet het college geen aanleiding om nader onderzoek te doen.

3. Gevolgen en/of vervolgtraject

Het college heeft kennis genomen van het onderzoeksrapport en heeft geconcludeerd dat het onderzoek antwoord geeft op de onderzoeksvragen in de motie. Hiermee is inzicht gegeven in een belangrijk deel van de Rijswijkse geschiedenis in een voor heel Nederland donkere periode.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders,
de secretaris,

de burgemeester,

P.M. Schuit

H. Sahin

Bijlage(n):

- Rapport – Corsanr. 26.010347
- Omslag rapport – Corsanr. 26.0120346
- Brief Begeleidingscommissie – Corsanr. 26.010343